

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ กระทบการสูญเสียความสามารถในการควบคุมและจัดการทรัพยากร
ของเกษตรกรในป่า : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แตง จังหวัด
เชียงใหม่

ชื่อผู้เขียน นายชานนท์ คำทอง

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

อาจารย์ ดร. อานันท์	กาญจนพันธ์	ประธานกรรมการ
อาจารย์ ดร. ชัยนัต	วรรณะภุติ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุไรวรรณ	ต้นกิมยง	กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ใช้วิธีการศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เพื่อวิเคราะห์กระทบการสูญเสียความสามารถในการควบคุมและจัดการทรัพยากร จากประสบการณ์ของเกษตรกรในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แตง โดยอาศัยกรอบคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ 3 ประการ คือ แนวคิดว่าด้วยการควบคุมและจัดการทรัพยากรของชุมชน แนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ในระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน และแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรถูกผนวกเข้าสู่ระบบการผลิตแบบทุนนิยม ซึ่งแนวคิดทั้ง 3 นั้นเกี่ยวพันกัน และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรต้องสูญเสียความสามารถในการควบคุมและจัดการทรัพยากร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านกรณีศึกษา คือ บ้านปางฮ้าง และบ้านปางม่วง เคยมีประเพณีในการควบคุมและจัดการทรัพยากรทั้งที่ดิน ป่า แหล่งน้ำ และแรงงานในครัวเรือนได้อย่างอิสระ ซึ่งวางอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และชุมชน โดยยึดหลักการเพื่อการยังชีพเป็นอุดมการณ์หลัก ถือว่าเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ เมื่ออำนาจรัฐจากส่วนกลางเข้ามาอ้างสิทธิในการจัดการป่าโดยการประกาศให้พื้นที่หมู่บ้านเป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แตง มีโครงการปลูกสร้างสงวนป่า และการกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนกับพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัยและพื้นที่ป่าที่เกษตรกรเคยพึ่งพา ทำให้หลักเกณฑ์ของชุมชนค่อย ๆ หมดความหมายไป โดยเฉพาะการไม่ยอมรับสิทธิการใช้ของเกษตรกร ทำให้ความ

สามารถในการรักษาทรัพยากรของเกษตรกรลดลง พื้นที่ทำกินของเกษตรกรถูกยึด ไปปลูกสร้างสวนป่า ในที่สุดเกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกิน ตลอดจนถูกกันไม่ให้เข้าไปพืงพาป่าอีกด้วย

ในประเด็นที่รัฐได้สถาปนาระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลขึ้นในชุมชนหมู่บ้านทั้งสองนั้น พบว่าได้สร้างความขัดแย้งต่อระบบกรรมสิทธิ์ดั้งเดิมของชุมชน จากที่เคยมองว่าที่ดินหรือทรัพยากรภายในหมู่บ้านนั้นเป็นของครัวเรือน กลุ่มตระกูล และของชุมชนร่วมกัน แต่ในระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลนั้น เจ้าของสามารถตัดสินใจได้โดยลำพัง เมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นและเกษตรกรตกเป็นหนี้สิน มีผลให้ตัดสินใจขายให้กับบุคคลภายนอกเพื่อกำบ้านจัดสรร เป็นเหตุให้เกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกินไป

สำหรับเกษตรกรที่ถูกผนวกเข้าสู่ระบบการผลิตแบบตลาด พบว่าต้องพืงพาและปัจจัยภายนอกเพื่อที่จะผลิตเพื่อขาย แล้วประสบปัญหาจากการผลิต เพราะความไม่สมดุลระหว่างต้นทุนกับราคาขายผลผลิตที่ได้ ส่วนใหญ่จะได้เงินมาเพื่อใช้หนี้แหล่งทุน หากจะผลิตต่อไปก็ต้องเป็นหนี้อย่างต่อเนื่อง เกษตรกรหาทางออกโดยการขายที่ดินทำกินเพื่อใช้หนี้แล้วไปเป็นแรงงานรับจ้าง แต่พบว่าเกษตรกรบางส่วนสามารถปรับตัวดำรงอยู่ได้โดยการปลูกข้าวไร่เพื่อบริโภค เป็นการผลิตแบบดั้งเดิม พืงพาตนเอง และหาอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น เลี้ยงสัตว์ ทำสวนผลไม้

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และชุมชน ภายใต้แนวความคิด 3 ประการนั้น ส่งผลให้เกษตรกรที่เคยดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในการดำรงอยู่ด้วยตนเอง ต้องสูญเสียความสามารถในการควบคุมและจัดการ ทั้งการสูญเสียที่ดินแล้วต้องไปเป็นแรงงานรับจ้าง ส่วนเกษตรกรที่ดิ้นรนเพื่อที่จะเป็นผู้นผลิตจะต้องพืงพาและตกอยู่ภายใต้วงจรของทุน เป็นการผลิตเพื่อขายที่สูญเสียความสามารถที่จะควบคุมปัจจัยการผลิต เพราะต้องใช้ที่ดิน แรงงานอย่างเข้มข้นเพื่อผลิตตอบสนองต่อทุน ทำให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมมากขึ้น

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญถึงความเป็นธรรมและความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน่าจะให้ความสนใจถึงศักยภาพขององค์กรชุมชน ในการควบคุมและจัดการทรัพยากร สำหรับการกำหนดรูปแบบกรรมสิทธิ์นั้น น่าจะสร้างความชอบธรรมให้กับระบบกรรมสิทธิ์ของชุมชนที่เคยมีมาตามประเพณี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้าน และที่สำคัญคือต้องให้เกษตรกรมีทางเลือกในการใช้ทุนมากขึ้น โดยส่งเสริมให้เกิดมีกองทุนหมุนเวียน ซึ่งองค์กรท้องถิ่นสามารถควบคุมได้

Thesis Title   Marginalization of Farmers in the Forest :
 A Case Study of Mae Taeng National Forest Reserve,
 Chiang Mai Province

Author   Mr. Chanon   Khamthong

M.A.   Social Development

Examining Committee :

Lecturer Dr. Anan Ganjanapan	Chairman
Lecturer Dr. Chayan Vadhanaphuti	member
Assist. Prof. Dr. Uraivan Tan-kim-yong	member

Abstract

This thesis has applied sociological and anthropological methods to analyse the process of marginalization that was experienced by farmers in the Mae Taeng National Forest Reserve. The conceptual framework utilized in the study covered 3 interrelated concepts : the local control of resources, property relationships and the capitalist integration of agriculture.

This study has found that farmers in the studied area of Ban Pang Hang and Ban Pang Muang had, in the past, their own kind of customary practices in the control and management of natural resources, i.e. land, forest, water and household labor. Such practices were based on the kin and communal relationships which highly valued the ideology of subsistence and were conducive to the rational and sustainable use of resources. When the central government has intervened in claiming the rights to manage the national forest by proclaiming the village areas Mae Taeng National Forest Reserve, introducing reforestation programs, and demarcating the boundary of National Park overlapping with villagers' cultivating areas, living areas and community forest, the customary practices in the communities have gradually lost their potent. The state denial of farmers' rights to be in the forest, in particular, has destroyed the farmers' ability to conserve their resources which can clearly be seen in the case that farmers' land were replaced by government's reforestation programs. As a result, the farmers have lost control over their land as well as their access to the use of forest.

As for the case of the system of private property that Thai Government introduced to the rural communities, this study has found increasing conflicts in the traditional land tenure. In the past land and resources within the villages were considered to be under the control of household, kin group and community. The system of private property allows individuals' rights to manage their land. At a time when the land prices increase and farmers are mostly in debt, the transfer of farmers' land to outsiders is resulted, especially to land developers. This development saw farmers increasingly lost their land.

In the case of farmers participating in capitalist market, this study found that they have to depend so much on capital inputs to the extent that most of them are in debt continuously because of production problems and the unequal balance between capital inputs and market prices. Most farmers have struggled to find their ways out by selling their land and enter labor market. However, certain farmers have somewhat succeeded in adapting themselves to the market problems by returning to their traditional upland rice cultivation for their self - sufficiency and others find alternative income generating activities both within and outside their communities, such as cattle raising and fruit-tree farming.

The interrelationship between the state, capital market and communities as seen under the discussion of three concepts above indicates clearly that farmers who had been able to manage and to use resources for their own subsistence had been in contrast, marginalized. They had lost most of their land and became wage earners. Those who continues to be farmers have to rely on capital market entirely for their existence by using their land and labor intensively in response to market and by increasingly exploiting the forest resources.

Thus the development direction that subscribes to the principle of equity and sustainability of resources has to pay attention to the potentiality of local organization in the management of resources. Concerning the property system, the legitimization of communal property is suggested as a mean to strengthen village organizations which can help them conserve their forest in the future. Finally, the farmers need an alternative access to capital by strengthening local organization in the control of revolving funds.